

Tretji letnik.

VI. zvezek.

ZORA

Glasilo

slovenskega katoliškega dijaštva.

Ureduje

ANTON VADNAL.

Na Dunaju

TISKARNA OO. MEHITARISTOV

Prihodnja številka „Zore“ izide koncem septembra. Razen vseh številk letošnjega letnika se dobiva pri upravništvu še prvi in drugi letnik po 80 kr.: zlasti nam je ostalo mnogo posameznih številk teh letnikov. Dalje prosimo posebno naše mlade prijatelje, da podpirajo svoj list tudi z dopisi ali pa mu pridobivajo novih naročnikov. Na ta način bi se list izboljšal in vsestransko ustrežal svoji nalogi v čast in prid slovenskemu dijaštvu. Zdaj pa šolski prah vetru, profesorjem hvalo, a srečnim počitnicam nas!

„Zora“ izhaja koncem vsakega meseca izvzemši dva meseca počitnic in stane za celo leto 1 gld., za dijake 60 kr.

Uredništvo: Anton Vadnal, Dunaj, IX. Porzellangasse 30.

Upravištvo: Pavel Marija Valjavec, Dunaj, V. Matzleinsdorferstr. 76. IV. 30.

Odgovorni urednik: Francišek Janković, Dunaj.

Rokopisi se ne vračajo, nefrankovana pisma se ne sprejemajo.

Tiskarna oo. mehitaristov, Dunaj.

Tretji letnik.

1897.

VI. zvezek.

Na peronu.

Akor blisk drčijo vlaki,
Kot nevihta mimo vro,
Dima z njimi spo oblaki,
Spremlja jih z očmi nekdo.

Čaka danes, čakal včeraj,
Čakal je še prejšnji dan —
Čakal zjutraj, zvečer, zmeraj,
Zmeraj čakal je zaman.

On je, ah, brez domovine.
No, a kaj, a kaj je to?
Da, živi se brez očine,
A ne prašajte kako!

On brez drugov je udanih,
Skoro vsakdo mu je tuj.
Sre zdaj zvestih čaka, znanih ...
Zopet vlak bo tukaj — čuj!

Hlastno, hlastno ga on čaka,
Otopel mu je izraz.
Zopet pravega ni vlaka;
Dim le puha mu v obraz.

Igorjevič.

Zadnja čarovnica.

Povest iz leta 1701. — Spisal A. Zdenčan.

Šesto poglavje.

sled dogodkov zadnjih dni se je nekoliko zakasnila nadaljna obravnava. Nadomestiti je bilo treba mesto biriča, ker je prejšnji pobegnil z Gregorcem. Tudi druge stvari so vznemirjale sodnika, da se je le nerad lotil nadaljnjih preiskovanj. Rad bi se bil posebno sedaj iznebil teh mučnih opravil in stopil v pokoj, a niso mu ugodili prošnje, ker ni bilo lahko dobiti drugega sodnika, ki bi bil pripravljen prevzeti težavne čarovniške pravde. Mehanično je torej še nadalje opravljal sodnijske posle.

Marljivejši je bil Mordaks. Pridno je zbiral in sestavljal razno čarovniško gradivo, koje si je sam pridobil zadnja leta, ali je je pa od drugih dobil. Hotel si je pridobiti neumrljivo slavo s tem, da je pisal obširno knjigo o čarovniških pravadah, katero pa, žal, nikoli izdal ni.

Za biričevo mesto se niso ljudje mnogo poganjali. Ta služba ni bila ne častna ne mastna, posebno pa še za tiste čase težavna. Vsakoga pa tudi sodnik ni hotel vsprejeti, ker se mu ni zdel dovolj zanesljiv. Naposled je dobil Rojčevega Toneta iz Sušja, ki je bil še najbolj pripraven za ta posel. Imel je zato potrebno divjost, neusmiljenost in moč.

Tudi sicer so bili trški prebivalci jako razburjeni. Jele so se širiti pripovedi, da je ta in oni videl ubeglega Gregorca zdaj na polji, zdaj v gorah. Bali so se, da bi tudi njim ne požgal domovja. Zato se slednjo noč čuli tu in tam, da ne bi nastal kak požar. Ogibali so se na vso moč sumljivih ljudij. Največ je moral pretrpeti Šušarek.

Šušarek se je doslej pošteno živil z delom svojih rok. Radi so naročevali tržani pri njem, ker je dobro in ceno delal. Zdaj se je pa mahoma vse spremenilo. Ljudje so se ga ogibali, češ, da je čarovnik, ali pa vsaj s čarovniki v zvezi. Kopita in drugo čevljarsko orodje je začel prah pokrivati: beda in siročina se je vselila v prej veselo in zadovoljno hišo. Otroci so bili brez matere, oče brez zaslužka; vsi pa brez jela. Jedini, ki bi jim mogel v teh tužnih dneh pomagati, Mihael Lamut, je pobegnil, da ni nihče vedel kam. Ta beg je še bolj potrdil ljudi v sodbi, da je vsa rodovina udana čarovništvu: od duhovnika do Marine in otrok.

Pa Janez Šušanek ni obupal. Bil je trden mož, neupogljiv, pravi značaj vrlega Ribničana. Zaupajoč v božjo pomoč, je trdno čakal boljših

dnij, ko bo njegova in njegove žene in duhovnikova nedolžnost prišla na dan.

Tačas je tudi Marina veliko v ječi pretrpela. Njeno prej cvetoče lice je zbledelo in postarala se je v enem mesecu za deset let. Bolj kot zaduhla in mokra ječa, bolj kot vedni post jo je mučila zavest, da bo v kljub svoji nedolžnosti obsojena in seveda tudi sežgana. Rop njenega poštenega ima, sramota za vso rodovino, osiroteli njeni otroci: vse to jo je trlo. Vendar je zaupala na Boga in se zanašala na pomoč trškega kapelana in pa na sorodnika Mihaela Lamuta. Reva ni vedela, da prvi leži v bolečinah vsled zlomljene noge in da je drugi pobegnil, da nihče ne ve kam. Ni vedela vseh govoric, katere so se pletle o njej, ni vedela o bedi in togi doma. Saj do nje ni nihče smel priti.

Naposled je bila pravda določena na 30. aprila l. 1701, da se bo čarovnica Marina zaslišala in seve tudi obsodila. Tako je bilo v navadi.

V sledečem se bom držal kolikor mogoče natanko poročil in listin, katere hrani ribniški arhiv, in kjer je natanko opisana vsa pravda. Teh poročil se bom tudi zaradi tega držal, da bodo videli cenjeni čitatelji, kako so v tistih časih sodili in kakšnih dokazov so se posluževali.

Kriminalni zvezek št. 14 od 11. maja 1701 nam torej poroča, da se je leta 1701 tridesetega aprila začela kriminalna pravda zoper Marino Šušarkovo. Poleg nam že znanega sodnika, zastopnika Mordaksa, pisarja Janeza Ravnika, je bilo tudi več prisednikov, ki pa razen Petra Vesela za našo povest niso važni. Peter Vesel je bil tržan in za tisto dobo jako izobražen mož. V mladosti je bil vojak in je mnogo sveta prehodil. Od drugih prisednikov se je v tem ločil, da ni slepo kimal svojemu sodniku, ampak vsako stvar po lastnem prevdarku presodil in zagovarjal. Ž njim se bomo še pozneje v povesti srečali.

Tisti dan je bila sodnijska dvorana zaprta, da ni mogel nihče izmed občinstva sodbi prisostovati.

Iz ječe je pripeljal Marino novi birič Rojčev Tone. Izkazal se je vrednega zaupanja, ker surov in divji je bil kakor pesoglavec. Marina je bila popolnoma potrta. Videla je Mordaksa in popolnem obupala, da bi se rešila.

Preiskavanje in zaslišanje se je pričelo.

Po navadnih vprašanjih o imenu, stanu, starosti in domovanju, kar je razen pisarja tudi še Mordaks natanko bilježil — za svojo zgodovino o čarovnicah — stavilo se je zatoženki usodno vprašanje: „Ali ve, zakaj stoji pred sodbo.“

Tišina je zavládala po širni dvorani. Kakor je bil Mordaks navajen nikalnih odgovorov je vendar to pot nestrpno čakal, kaj bo zatoženka odgovorila.

Marina se pa tedaj ojunači in v svesti si svoje nedolžnosti, odvrne z odločnim in kratkim: ne. Sodnika in prisednike ta odgovor ni osupnil, saj to je bil navaden odgovor krivih in nekrivih. Izpraševanje se je nadaljevalo.

Sodnik se je skliceval na izjavo Gregorca, ki jo je obdolžil čarovništva, na izkopane čarovniške stvari, a Marina je vse zanikala.

Ker ni hotela ničesar obstati, peljali so jo v ječo. Popoldne tistega dne je bilo drugo izpraševanje. Poklicali so kot pričo Marjeto Govšetvo, ki je z nekakim strahom izjavila, da je videla, kako je zakopala Marina one stvari na vrt. Odslej je bil zaman vsak izgovor. Mordaks je silil na obsodbo. Ker pa niso smeli obtoženke obsoditi, ne da bi sama pregreho priznala, bilo jo je treba prej prisiliti. To se je zgodilo z mučilnimi orodji.

Zato je sodnik in Mordaks sklenil takozvani „začasni sklep“, ki se je sledeče glasil: Ker Marina Šušarkova pri tolicih dokazih noče prostovoljno priznati svojega hudodelstva, naj se posadi na čarovniški stol in potem dalje izprašuje. To je bila formalna obsodba, ki je prisilila, da je vsakdo priznal, karkoli so hoteli.

Začelo se je mučenje.

Birič je dejal palca obeh rok Marine med vijake in je začel privijati. Ko je drugič privil, čul se je iz Marininih ust tožen vzdih, a priznati ni hotela še ničesar. Ko je četrty privil, začele so pokati koščice, a priznala ni ničesar.

Ker niso imele te muke zaželjenega vspeha, nastopila je druga stopinja, hujša od prve.

Birič je s smehom prinesel druge vijake in jih je del Marini na noge okoli piščali in meč. Nato je račel privijati, da je bila groza. Vzdihi uboge Marine so se množili, a priznati le ni hotela. Upala je vendar-le, da bo prestala to muko in da jo bodo oprostili. Poleg tega pa tudi ni hotela lagati. Kaj naj tudi pove o čarovnikih, ko sama več ne ve, kakor kar je slišala sem ter tja med ljudmi.

Pa njeno upanje se ji ni izpolnilo. Ker ni hotela obstati, pomignil je Mordaks biriču, da naj poskusi tretjo stopinjo mučenja. Nastopila je nato tretja stopinja kateri so rekli raztezanje. Tone ji je vzel vijake z nog, in Marina se je vsled slabosti kar zgrudila. Na nogah so ji bile kosti zdroljene. Pa to ni ganilo hladnokrvnega Mordaksa.

Na hrbtu je zvezal birič Marini roke z debelo vrvjo, drugi konec vrvi del v škripec, kateri je bil v strop pritrjen in vrv nategnil.

Potegnil je mučenko kvišku tako, da so se ji roke zavile in nad glavo narobe obrnile, potem jo je pa naglo do tal spustil. Med tem časom je v jedno mer ponavljal Mordaks vprašanje: „Ali priznaš, da si čarovnica?“

A odgovora le ni bilo. Solnce se je nagibalo k zatonu, a opravili niso še nič.

Še zadnje sredstvo je hotel zastopnik poskusiti.

Mordaks je velel biriču težke svinčene krogelje obesiti na noge čarovnice in jo nato kvišku potegniti. Tako se je tudi zgodilo.

Visela je tako v zraku, obtežena na nogah s svinčemini krogljami blizu pol ure, a odgovora kruti Mordaks le ni dobil.

Polmrak je nastopil v sodnijski dvorani. Tedaj je pa tudi Marinino vzdihovanje pojenjalo in glava se ji kot mrtva na prsi nagnila. Marina se je onesvestila.

„Dovolj“, je zaklical odločno sodnik in Marina je bila za ta dan rešena.

Vzdramili so jo iz nesvesti in jo nesli v ječo. Mučenje je trpelo nad celi dve uri, a ni imelo nobenega vspeha.

Naposled se je zasmilila tudi sodniku, dasi je postava dovoljevala mučiti zatoženca, dokler ne prizna obdolžene krivde.

Mordaks je bil nezadovoljen. Rad bi bil še dalje mučil, da bi prišel do kakšnega zaključka, a naravnost se ni upal ustavljati sodniku.

„Hudič jo je podpiral; ta je jedna izmed najhujših“, pravi Mordaks sodniku.

„Beži no, beži“, odvrne nejevoljno sodnik. „Le škoda, da imamo take postave.“

A bilo mu je žal, da je toliko rekel, ker Mordaks ga je tako pogledal kakor pravcatega čarovnika. Bila sta različnih mislij, a oba je vklepala neizprosna postava.

Po trgu se je pa naglo razširila govorica, da so natezali Marino, da se ji je pa hudič prikazal in ji pomagal.

Marina pa je tačas ležala v silnih bolečinah na bornem ležišču in njene ustnice so šepetale molitev k Bogu, proseč ga pomoči in rešitve.

(Dalje prihodujič.)

Pisma prijatelju visokošolcu.

IV.

Predragi!

Kadar berem razne časopise ali poslušam bolj ali manj duhovite govore, pride mi mnogokrat na misel pravljica, katero sem slišal v otroških letih. Iz močvirja — pravili so mi — se vzdigujejo lučice, vešče, katere potnika zapeljejo v blato in vodo. Današnja javna nenravnost je močvirje, iz katerega izhlapujejo krivi nazori. Pogubni vzori, katere stavi izkvarjeno srce razumu pred dušno oko, kot zračne slike v čarobnem zrealu, so pa vešče, za katerimi tisoči stegujejo roke in drve s krikom in vikom. Pač ni treba mnogo bistroumnosti, da se spoznajo te vešče, a postalo je sedaj „času primerno,“ da prosvetljeni letajo za njimi, kot za svojimi voditeljicami.

Pač si prižigamo na trgih in na cestah sijajne električne svetilke, a naša pamet leta čisto za prav slabotnimi, slepilnimi veščami. „Le naprej, nikar nazaj!“ vpijemo, a kadar hočemo biti odkritosrčni, moramo priznati, da gre naše moralno stanje zelo — nazaj in navzdol!

Taka vešča je na primer „svoboda,“ katera kraljuje v racijonalističnem Olimpu tudi z imenom „Misel Svobodna.“ To je balzam za vse bolečine. „Dajte nam popolno svobodo, in svet se bo izpremenil v raj!“ tako vpije liberalizem od nekdaj. Res, liberalizem se je boril za čudno svobodo; priboril nam je svobodo bogotajstva, svobodo nesramnosti, svobodo borznih goljufij, svobodo javnega demoralizovanja; milijonar ima svobodo, da podeseteri svoje premoženje, tovarnar ima svobodo, da uničuje rokodelca, kmet ima svobodo, da pride na boben in se „prostovoljno“ preseli v Ameriko, delavec sklepa „svobodno“ delavsko pogodbo z delodajalcem in ima svobodo, da strada — ali nimamo dovolj svobode? Pa vendar kličemo: „Proč s to svobodo! Dajte nam pravico!“

„Tako govorjenje je neomikano,“ ugovarja mi častivec Misli Svobodne. Omika — ta je druga vešča. Kaj pa je omika? Mislim, da bi prišel marsikak omikanec v hudo zadrego, če bi zahtevali od njega, da naj odgovori na to vprašanje. Prava omika more biti samo tam, kjer so harmonično razvite vse zmožnosti; res omikan človek mora svoje življenje uravnati po zadnjem namenu, kateri je Bog; umsko izobražen, moralno čist, v miru s seboj in z bližnjim, mora čutiti sad svoje omike v čisti vesti in v zaupanju v pravičnost božjo, katere se mu ni bati. Ali se pa to imenuje dandanes omika? Čisto primerno brezmejni lahko-mišljenosti in drzni neodkritosrčnosti današnje „omikane“ družbe je, da

imenujemo omikano le to, kar je zunanje okretno in oglašeno. Koliko jih vpije, da nam je le od omike pričakovati rešitve. A tudi nasprotnih glasov nam ne manjka. Rousseau in Tolstoj pravita naravnost, da je naša omika začetek vse izkvarjenosti. Pač pretiravajo ti brezobzirni nasprotniki novodobne omike, a marsikaj povedó čisto po pravici. Res je, da čim bolj je napredovala pri starih narodih zunanja omika, tem bolj je propadala nravnost in poštenost. Rimske emancipirane dame so bile pač dovolj omikane; marsikaka „svetovna dama“ v parketiranih salonih devetnajstega stoletja bi jim lahko zavidala fine frizure, po taktu določeno kretanje, točno rabo naslovov pri nagovorih, ponašanje s poznavanjem sodobne nenravne literature itd. — a če preberemo le nekaj vrst, ki so jih v gnjevu in srdu napisali tedanji satiriki o podlosti te družbe, zastudi se nam ta omika v dno srca. In če opazuješ omiko tam, kjer se dandanes najbolj ponašajo ž njo, vidiš, da se ponavljajo v njej vse pregrehe nekdanje poganske družbe. Kako beži taka žrtva omike sam pred seboj! Nikdar si ne privošči časa, da bi mirno in trezno mislil na svoje notranje stanje, le zunanje mike srka, le po zunanjem svetu hrepeni. Njegove misli niso doma, vedno je na poti od obiska do obiska. Gostilna, plesišče, gledališče so torišče njegovih mislij in želja; od veselice do veselice hiteč, vedno žejen, nikdar nasiten, govori tisočkrat, predno je enkrat mislil, večkrat menja obleko, nego očisti dušo: vedno raztresen in zbeگان hiti kakor plašna zver vedno naprej in se ne vpraša, kam gre. Drugi se pa vglobe v malenkostna dela, katera jim vzemo vso moč, a ne koristijo niti njim niti drugim. Ko se vtopé v nepotrebne malenkosti, pa pozabijo kako velike dolžnosti imajo sami do sebe.

Vešča, za katero letajo premnogi, sami ne vedé, kam da gredó, je napredek. Kar hoče kdo hvaliti, o tem trdi, da je napredno. Politične stranke, ki ne vedó v svoje priporočilo povedati ničesar, si nadenejo ime naprednjaštva — in množica je očarana od blagozvočnega naziva. Pa le navdušeni entuzijasti, ki se ničesar temeljito učili niso, morejo še dandanes iti na take limanice. Za Boga, ali naj na tej poti napredujemo, na kateri smo sedaj? Še nekaj let takega napredka, in grozovit polom je neizogiben. Najbolj se hvalijo sedanji ekonomski, da so naredili denar produktiven, in pri tem se norčujejo iz katoliške cerkve, katera je vedno stala sovražna nasproti temu napredku. In prav je imela! Saj vidimo, da je zmaga kapitalizma moralen in fizičen poraz narodov. Mi govorimo o milijardah, a naši žepi so prazni. Res imamo več produkcijskih in prometnih sredstev, kreditni zavodi rastejo kakor gobe po dežju, banke, borze cvetó. Ali se pa smemo s tem ponašati? Jaz mislim, da bi se smeli ponašati, če bi mogli reči: Zaradi tega ima ljudstvo več kruha. A

tega si ne upa reči najdrznejši naprednjak. Čim več napredka, tem več bede, to je prišlo pri socialistih že v pregovor. Več popirja popisujemo pač dandanes; ali imamo pa več resnice? „Človeštvo napreduje do neskončne popolnosti!“ kličejo nam naprednjaki, a kako je to, da v najbolj naprednih obrtnih deželah povprečna starost delavskega ljudstva pada na devetnajst, osemnajst, sedemnajst let?') Ni treba, da bi bil socialist, a če bereš, kako popisujejo ta napredek Marx, Engels, Georges i. dr., stemni se Ti pred očmi od odurnih slik. Kaj nam pomagajo novi stroji, če pa pomeni vsaka tehnična iznajdba novo uničenje delavskih močij? Koliko je napredovalo človeštvo, če znamo delati iz opek čokolado in iz anilina vino, iz želoda kavo in iz krompirja biljardne kroglice, če pa milijoni stradajo in propadajo moralno tako globoko, da v njih komaj še spoznamo sled božje podobe, katero jim je vtisnil Stvarnik?

Ne, mi nismo sovražniki napredka. Kdor pomaga kmetu, obrtniku, delavcu, je naš zaveznik in sotrudnik. Kdor skrbi, da se obvaruje ljudstvo groznega moralnega propada, v kateri je zapeljujejo brezvestni voditelji, najde najtrdnjšo oporo v zvestih sinovih one cerkve, ki je prerodila svet. Naš napredek ni nedoločni napredek liberalizma, ki nima niti začetka niti gotovega smotra, ampak naš napredek je oni, ki se začinja v grešnem človeku in se končuje v večnem Bogu z najvišjo istinito popolnostjo kristijana.

Tu je nekaj takih večč, ki se svetijo nad močvirjem naše pokvarjene, krščanstvu odtujene družbe. Če spoznaš dobro te, spoznal boš tudi njih sestrice, ki jih spremljajo. Ali so te večče vredne, da letamo za njimi?

Naši najizvrstnejši možje, velezaslužni probuditelji ušega ljudstva so si načrtali jasno svojo pot z znanim geslom: Vse za vero, dom, cesarja! Tu je pač jasna in določna vsaka beseda. Zanimivo je, kako je liberalizem izpremenil to geslo v nasprotni bojni klic: Vse za narodnost, omiko in svobodo!

Namesto jasne, določne besede: „vera“ je vrnil liberalizem nedoločno, slepilno besedo: „omika.“ Namesto konkretnega vidnega pojma: „dom“ je postavil abstraktni, nedoločni pojem: „narodnost.“ Namesto cesarja pa vladaj svoboda! Mislim, da si jedne misli z menoj, če rečem: To je bilo sleparstvo liberalizma. Solnce so hoteli ugasniti in peljati narod skozi močvirje za veččami!

1) A. M. Weiss: Sociale Frage und sociale Ordnung. Freiburg i. Br. 1896. Str. 794.

Pač ni težko, sestaviti take lepodoneče besede v zvočno geslo, a treba je dokazati tudi njih upravičenost in pokazati sadove, katere obrode. Vsako svetovno naziranje mora imeti logično podlago v modroslovnem sestavu. Takih sestavov nam ne manjka. Kakor drevja v gozdu jih je, in čim več jih je, tem manj svetlobe prodira do nas skozi to goščo. Skupna je vsem tem sestavom prevzetnost in arogantnost, s katero obsojajo vse, kar se ne klanja njih izmišljotinam.

Po tem modroslovju se je vse človeštvo vedno motilo; velikanska večina ljudi se moti tudi sedaj o najpreprostejših stvareh; vse je neumno in neomikano, samo v glavi takega modrijana vshaja solnce. To pa vedo samo ti filozofi; nikogar na svetu ni, ki bi poleg njih tudi to vedel. Vse vere so napačne in protislovne, le ti filozofemi so istiniti, če se jim tudi na prvi pogled vidi, kako domišljavo so vkup znešeni. Ti izdelovatelji resnic stoje izven zgodovinskega razvoja, stoje tudi izven človeštva, sami kot bogovi, nerazumljeni od vseh, zaničujoči vse. In če jih vprašaš, kdaj se izpolnijo njih prerokbe, tedaj patetično odgovore: „V bodočnosti.“ — Kako? „Po napredku.“ — Kdo bo vse razjasnil? „Omika.“ — In kako se doseže ta omika? „Po vsestranskem napredku v bodočnosti.“

Kar je bilo, je vse slabo; kar je, ne velja; neskončno popolnost dobimo v bodočnosti. Kdaj bomo torej dosegli pravo vero? „V bodočnosti, ko napredujemo.“ Socijalne razmere nas grozno tarejo, ljudstvo vzdihuje, krivica javnega reda nas mori; kako si naj pomagamo? „Laissez faire!“ odgovarja učenec liberalne ekonomične šole. „Naj se vse razvija svobodno po svojih naravnih zakonih, svetovni trg se sam regulira, bodočnost in napredek dovedeta človeštvo do omike in do blagostanja.“ Celo socijalni demokrat, ki vendar sovraži iz dna duše sedanji „napredni“ svetovni red, vsklikuje patetično: „Mi naj bi šli v črno reakcijo? Če smo napredovali že sedaj tako, da smo postali iz blata in sline tako modra bitja, kako divna, popolna, krasna bitja bodo šele naši potomci!“ Kdaj? „V bodočnosti po napredku, čez milijone let.“

Kaj praviš na tako izvajanje? To so misli ljudi, ki imajo mnogo domišljije in malo uma. Zaničevati preteklost, zabavljati čez sedanost in ne v em česa pričakovati od bodočnosti — to zadene vsak če se tudi nikdar ničesar učil ni. Tako se lahko govori o prihodnosti; jako po ceni se doseže sijaj proroštva — „izobraženci“ pa, ki so vzgojeni v brezmišelnosti, srkajo take prazne obljube s prijetnimi čustvi, poleg katerih lahko pozabijo, da je treba pri težavnih vprašanjih za svet poprašati najprej pamet, ki pravi: Kje so dokazi?

Na tak temelj naj izobražen mož ne zida več svojega svetovnega naziranja. Saj je nova družba že doživela toliko prevar, toliko bridkih

izkušenj, da je pač že slednji čas, postaviti svoje delovanje na solidna tla. Ali naj letamo za veščami, ko vemo, da „luč Tvojega obličja, Gospod, je zaznamenjana nad nami?“

Bilo bi pač dobro, ko bi se visokošolci včasih sešli v shodih, kjer bi se znanstveno in temeljito kritikovali nazori, ki odločujejo v javnem življenju. Kaj misliš? Odgovora pričakuje

Tvoj zvesti

Evgenij.

Don Rodrigo.

Don Rodrigo di Farnese
Don di Boque d'Estramondaya
Pa pod oknom se Himene
Svoje ljubice sprehaja.

In vzdihava don Rodrigo,
Skozi okno pogleduje,
Kaj je ljubici Himeni,
Da tak dolgo ga ne čuje.

„Čuj, Himena, dete drago,
Čuj, Himena, biser zlati,
Če mi skoro ne prisiješ,
Ni mi moči več prestati.

Moči ni mi več prestati,
Če ne gledam v tvoja lica,
Če mi skoro ne prisiješ
Solnce ti, srca kraljica“.

Preprostiti se je dala,
Prišla k oknu je Himena,
In zavzet je don Rodrigo
Padel pred njo na kolena.

Pa na tla bodalce svoje
In baret je don odložil,
Sklonil se je pred Himeno,
Roko na srce položil.

„Glej pred tebe, svitla dona,
To bodalce v prah polagam,
Tebi zanaprej živeti
V sveto si dolžnost nalagam“.

In smehljala se je dona,
Pa mu vstati je velela
— Da tem bolje jo razume —
Potlej mu tako je dela:

„Don Rodrigo di Farnese
Don di Boque d'Estramondaya,
Tudi jaz te ljubim gorko,
Srce mi ljubezen zdvaja.

Čuj zato, Rodrigo hrabri,
Jenjajo naj tvoji stoki,
Hiti, hiti in pripravi,
Da popelješ me k poroki.

Ker pa časten, plemenit si
Smeš bodalce spet pobrati,
Kadar prideš z ekipažo,
Kadar po-me prideš s svati . . .“.

Jaroslav.

Srednješolem.

Po mojem, dragi prijatelji, bi morala vladati mej visoko- in srednješolstvom živejša zavest celokupnosti, nego se to dejansko opaža. Na jedni strani krajna oddaljenost, na drugi dejstvo, da so visokošolci, skoro bi rekeli, najprostejši državljanji, srednješolci pa pod jarmom drakonične ali vendar prepotrebne srednješolske discipline, sta pač precejšnja faktorja, ki nam nekoliko pojasnujeta razcepljenje dijaštva v dva sloja; ali s tem ni razdvojenost še nikakor opravičena. Večja obojestranska vzajemnost hasnila bi še posebno srednješolem. Seveda ne mislim, naj bi bil taki vzajemnosti glavni smoter, da dobe zloglasni kroki večji vnos, tudi ne, da bi visokošolci svojim rojakom s čim živejšimi bojami slikali nasladje visokošolskega življenja, katerega ni ravno preobilo, ter jim delali sline po preki-slem grozdju.

Tako ne mislim, kajti, dasi razpolagam s precej brenčečo dijaško-idealno struno, udarim vendar, kedar so mi vidi umestnejše, tudi drugo, ki bolj praktično poje. No, prav za prav navadno molči i jedna i druga, ali to ostani mej nami. Tudi ta pot sem otrebil svoj instrument obilne pajčevine le na dreganje velesitnega Zorinega urednika, da pingui Minerva katero seveda le prav pametno zderemo.

Če tudi bi moje brenkanje ne želó večjega uspeha, prepričam se vsaj, v koliko se mi je instrument pohabil tra il dolce far niente v ponižni pajkovi družbi.

Prevladajoči večini izmej Vas je že sedaj le predobro znano, kako koristna živinica je denar. Vidite, in prav tega nam in Vam kakor nalašč nedostaja. In, kar je za dijaštvo pri takih razmerah tem žalostnejše, poizgubljajo se nekdam toli glasovite in res darovite tetke s svojimi plesnjivimi peticami. Kaj naj krivimo kot vzrok temu grozovitemu nedostatku novodobnih tet, se ne da kar tako kratko-malo izreči, tudi spada razmotrivanje tega velevažnega pojava na gospodinstvenem polji v področje v to bolj poklicanega raziskovalca. Žalostno je res, ali sorodnice nazadujočega kroja nas vendar ne smejo spraviti iz dostojnega dijaškega ravnotežja.

Denar je, o čemer so nočemo prepirati, gotovo tudi za dijaštvo tolikega pomena, da brez njega izgubi celo dijakovanje ves svoj pomen. Ker pa denarja dijaki z večine nimamo, treba, da si ustvarimo na gimnaziji stroj, s katerim si bomo na vseučilišči kovali prepotraben drobiž. Stroj, ki mi je na misli, je stenografija, s katero si prisluži visokošolec, ki ni le mazač, kakor n. pr. jaz, kar sem sicer v prostih

urah že često dostojno obžaloval, v sili gotovo za vsakdanje potreščine.

Po pisarnah si more brez izdatno škode za svoje študije baviti le pravnik, seveda tudi le v neki gotovi meri; ali stenografija je vendar tudi za filozofe in medicince prav iste ali pa še večje vrednosti, kajti potrebujejo jo brezpogojno pri predavanjih. Teda j učite se, dragi moji, pridno stenografije, katera bo vsakomur izmej Vas tudi v poznejšem življenji dobro služila.

S poučevanjem in odgojevanjem se najlaže in z največjim obojestranskim dobičkom bavi filozof. V količkaj boljših obiteljih se rado zahteva, da je odgojitelj muzikalen in pa več ali manj vešč tudi francoščini. Kdor so misli baviti s poučevanjem, prinesi s seboj knjige za višji gimnazij, katere bo gotovo nujno rabil in sicer v prvi vrsti latinske, grške in matematične. Pri tej priložnosti naj opozarjam one abiturijente, ki se mislijo posvetiti zdravilstvu, da prinesejo s seboj naravoslovne knjige iz višje gimnazije: botaniko, mineralogijo, zoologijo in fiziko, ker jim bodo jako prav prišle v prvem letu.

Ali, prijatelji moji, za tako preprostega me ne smete imeti, da bi hotel koga zvabiti na vseučilišče. Namen mojim vrsticam je le, da Vam povprečeno že naprej povem, kaj Vam bo najbolje služilo za časa finančnih zagat, da si opomorete. Tudi nečem s tem reči, da pridi abiturijent na vseučilišče in pojdi mesto k predavanjem v odvetniško pisarno ali pa k pouku. Ne tako, ampak stenografija bodi razen za časa hude sile v rezervi, in pouk tudi le o svojem času.

Po zmožnosti se podpira dijaštvo tudi iz domovine po „Radogoju“ in po „podp. društvu za slov. visokošolce na Dunaju“. — Tudi inaičih dobrotvornih društev je več, ki so si stavila nalogo, lajšati bedo vrlim, a ubornim akademikom, navadno ne glede na njihovo narodnost in veroizpovedanje. „Društvo sv. Gregorija“ razdaja okoli 50 ustanov po 60 gld. v mesečnih obrokih po 6 gld. To društvo je vredno najtoplejšega priporočila tudi nasproti slov. občinstvu. Nadalje ima vsaka fakulteta svoje podporno društvo. Podpore se dele v denarju in obednicah za kako gostilno, zlasti pa za gostilno „Mensa academica“, kjer obedujejo izključno le visokošolci. V „Mensi academici“ dobi akademik za 6 gld. kosilo in za 5 gld. večerjo. Podporna društva posameznih fakultet skrbе za zboljšanje gmotnega stanja svojih članov posebno tudi s priskrbeljevanjem raznoterih služb. Podp. društvo za medicince in pravnike ima tudi svojo knjižnico in preskrbljuje svoje člane z učnimi knjigami ter jim plačuje na podlagi posebne prošnje vstopnino v „dijaško bolniško društvo“, ki je prava dobrota za dijaštvo. Bolni člani

dobē brezplačno zdravniško pomoč in zdravila, društvo pošilja vsako leto večje število bolnih članov v kopališča, ima svojo bolnišnico, kjer dobi bolnik na 6 mesecev jako dobro in po vsem brezplačno vsestransko postrežbo ter v slučaju smrti brezplačen, dostojen pogreb. Član tega društva bodi tedaj gotovo vsak visokošolec. Kranjcem plačuje dežela vstopnino v to društvo. Vsaka fakulteta ima svoje društvo, a za vse fakultete in za ostalo visokošolstvo je „splošno podporno društvo“, ki podpira z denarjem, obednicami in priskrbljanjem služb. „Naučno ministerstvo“ podeljuje prav ubornim in vrlim dijakom tudi včasih denarno podporo. Omenim naj še dva znamenita dijaška zavoda: „Domovino“ (Studentenheim) in „Rudolfinum“. V „Domovini“ dobi okolo 150 dijakov prosto stanovanje; v „Rudolfinu“ stanuje brezplačno 70 tehnikov. Nadalje imamo „vseučiliško knjižnico“, veliko učno dvorano, kjer se uči dijaštvo lahko skozi celo leto od 9 h zjutraj do 8 h zvečer. Prostora je v dvorani za 400 oseb.

Vendar svarim, da bi se zanašali preveč na podpore! Posebno pa priporočam vsakomur, da si poskrbi, predno pride na vseučilišče, vsaj dva ubožna lista (za katere se kupijo formati pri vseučiliščnem vratarju), od sodišča potrjen prepis zrelostnega spričevala. Fotografijo (quart-format brez kartona), da jo prilepiš na prvo stran vpisne knjižice, dobiš najceneje tu na univerzi. Tudi skrbi začasno za polovični vozni list (prošnja se naslovi: An die löbl. Direction der k. k. priv. Südbahn-Gesellschaft in Wien — prošnjo v zavoječku s svojim naslovom in z marko za 5 kr. deni v drugi zavoječek z gornjim naslovom. Drugi zavoječek zalepi). Prošnja naj Ti priporoči domači duhovnik ali pa gimnazijski ravnatelj.

Vpisovanje je v I. tečaju zelo sitno delo, tedaj vprašaj znanca, kaj Ti je storiti, da si sitnosti olajšaš in vendar vse prav opraviš. Rad bi Ti vse podrobno razložil, da bi mi le prostor dopuščal; ker pa mi ni možno, Te opozorim le še na: Inscription, Immatriculation, Lections-Katalog, Nationale, Belegscheine, Collegiengeld-Befreiung, Legitimations-karte: pomen teh izrazov daj si razložiti.

Podrobni podatki o vsem, kar sem tukaj navedel, bili bi odveč, ker dobi lahko vsakdo od znanca natančnejših navodil.

Dijaštvo se na Dunaju zbira v Danici, Sloveniji, tehničnem klubu in v Tomislavu (veterinarsko hrvatoslovensko društvo).

Ker mi je g. severissimus odmeril le majhen kot svojega lističa, ne morem in ne smem se čez mero širiti. Po pasjih dnevih se mogoče

zopet kaj oglasim da si skupim v svojem koticu kako večje pri znanje pri hvaležnem potomstvu. Če komu s temi vrsticami ustrežem, dobro, si minus krivite mojo struno. Na zdar!

Vam preudana

stara hiša.

Glasnik.

Slovenskim abiturijentom. Navada je, da izpregovorimo ob tem času na tem mestu nekoliko besed onim slovenskim abiturijentom, ki namerevajo nadaljevati svoje učenje v daljnem in tujem Dunaju, kjer se ne čuje več mili jezik slovenski, in kjer pride neizkušen dijak le prepogosto med ljudi, katerih jedina skrb je, okoristiti se ž njim na vsak možen način. In ker že takó slovenskemu dijaku niso nasipale rojenice zlata v zibelko in je navadno prisiljen iskati si kakoršnekoli podpore ali zasluzka, in ker se pri takih razmerah prične za vsakega oni boj za obstanek, pri katerem vladajo le zavist, zvijsača, podlost itd. — zato je nevarnost za mladeniča, ki je neizkušen in idejalnega mišljenja, v tem vrvenju in kruhoborstvu tem večja, da mora zapustiti Dunaj, dati na veke slovo oni stroki za katero ima največ veselja in nadarjenosti, ali pa se celó udati divjemu vrtincu življenja, ki tira človeka, ne da bi sam vedel, kako in kam — v gotovo pogubo. Koliko žalostnih vzgledov bi se dalo tukaj navesti!

Da se vsem nevarnostim velikega mesta uspešneje kljubuje, ustanavljajo se akademična društva, katerih člani se med seboj podpirajo s svetom in dejanjem in se vzajemno pripravljajo za resno življenje goječ družabno življenje, znanost, petje, predavanja itd. Naloga vsakega akademika, bi torej bila, da stopi v kako društvo. Sedaj sta na Dunaju dve taki društvi: Slovenija, ki se imenuje sama ponosno: „jedino središče slovenskih dijakov“ in Danica. Razlika med njima je načelna in to nekoliko pojasniti slovenskim abiturijentom je namen naslednjih vrstic

Prvo in glavno besedo v svojem geslu ima Slovenija „vse za svobodo“ in Danica „vse za vero“. In prav v tem obstoja med njima ves razloček. „Svoboda“ in vera“ — kakó pomenljivi besedi! Kdor se je animal za zgodovino zadnjih desetletij, ve, da pomenita ti besedi toliko kot „liberalizem“ in „krščanstvo“. In voliti med tema dvema sedaj ni več težko. Vsakdo vé, in nepotrebno bi bilo vse to še jedenkrat tu ponavljati, kako škodo je napravil liberalizem vsem narodom, kakó od dné do dné propada, zapuščajoč svoje slabe ideje socijalni demokraciji, in kakó se vsi trezno misleči možje s studom od njega obračajo. To je spoznala tudi Slovenija in zato se ji je zdelo potrebno pojasniti, v kakem oziru je ona liberalna, da je namreč v tem, da pušča vsakemu svojemu članu njegovo lastno prepričanje, to se pravi, ona je indiferentna in tolerantna proti vsakim načelom. Kakó nesrečen izhod! Ne spominja li

to na razglas kralja Romula, po katerem so imeli v novoustanovljenem Rimu, ki bi sicer nebil dobil prebivavcev, vsi prostora, potem naj si bodo že kakoršnikoli ljudje? In ne gledé na to, da je Slovenijino razglasilo samó vaba za nove člane, vprašamo le, kako more imiti jedno in isto društvo vedno jednako liberalno geslo, to je glavno načelo, po katerem naj se ravnaajo v društvu vsi, ako na drugi strani oficijelno priznava indiferentizem proti vsem načelom; in zakaj je bila Slovenija v teku 57 tečajev, na katere je takó ponosna vedno na zunaj liberalna, kot je razodevala poprej v „Vesni“ in zakaj sedaj nasprotuje katoliško misleči Danici in pobija ujena načela kjer in koder more, ako na drugi strani zatrjuje, da je tolerantna proti vsem načelom?! Ni li vse to protislovje? Iz vsega tega sledi alternativa, da je Slovenija ali liberalna, kar je slabo, ali pa da je breznačelna, kar je za akademično društvo v sedanjih časih še slabše!

Nasproti takšni Sloveniji, ima Danica glaven in jasen namen, utrditi svoje člane v pravem, pozitivnem prepričanju in vzgojiti slovenskemu narodu zavedne, značajne, krščanske možé! Do tega namena privedli so jo mnogi vzroki, od katerih naj tu omenimo samo dva.

Naš narod je v prvi vrsti veren. Za svojo vero je prelival nekđaj kri proti ljutim Turčinom, le v veri more sedaj ohraniti svojo narodno posebnost, le v smislu krščanskih idej zreti more v boljšo bodočnost. Ko pošiljata slovenski oče in slovenska mati svojega sina za dalj časa v kak tuji kraj povdarjata povesod vedno le iste besede: „Sin ne zabi Boga!“ In oziraje se na ta dejstva smatra si tudi Danica kot svoj glavni namen, te ideje našega zdravega in krepkega naroda utrjevati in razširjati tudi med akademiki, nasproti onim drugim idejam, ki so našemu narodu popolnoma tuje in pogubne in zavajajo tudi naše akademike v popolni indiferentizem.

Da si je stavila Danica gori omenjeni namen, privedel jo je do tega tudi tok sedanjega časa. Kdor pazno premotriva vse duševno življenje sedanjega časa, ki vpliva seveda tudi na politične in socijalne razmere, uvideti mora, da se v tem bojuje velikanski boj mej materijalizmom in pozitivnim prščanstvom. Od tega boja in njegovega izida je odvisna usoda posameznikov in usoda narodov! In sedaj vprašamo, ali hočemo biti indiferentni proti vsem, ali bočemo puščati vsakemu njegovo lastno mnenje in mirno z rokami navzkriž gledati, kakó se bo završeval ta boj? Hočemo li mi maloštevilni Slovenci in posebej slovenski akademiki, ki so nekđaj poklicani, da vodijo duševno svoj narod, mirno gledati, kakó bo materijalizem razjedal naš verni narod, kakó mu bo jemal najblažje ideje, katere še imá, kakó bo — da jasno izrečemo — socijalna demokracija, ki sedaj povesod in tudi med slovenskim narodom takó pogumno vstaja, ki širi svoje materijalistične nauke o veri in narodnosti, ki so posebno nam takó pogubni — polagoma preplavila naš narod? In hočemo biti nadalje ravnodušni proti temu, da mu začenja nenravno brezbožno naturalistično slovstvo trgati najlepše cvetice čednosti, nedolžnosti in nravnosti iz src?

Nikakor ne! — Zató si smatra akademično društvo Danica, v trdnem prepričanji, da sedaj ni čas puščati vsakemu svoje prepričanje

in povdarjati brezbarvenost, kot svoj glavni namen, pošiljati bojavnike med narod, ki bodo stali kot stebri na pozitivni podlagi za vero našo in drago domovino v tem velepomembnem boju!

Da so pa te ideje prave, kaže to dejstvo, da Danica s svojimi nazori med akademičnimi društvi ni osamljena, in da tudi vstajajo vedno nova taka društva mej drugimi narodnostimi, tako so na pr. na Dunaju: Austria, Norica, Unione academica cattolica italiana, v Pragi: Ferdinandea, v Gradcu: Carolina, v Inomostu: Austria, Tirolia itd. v Črnovicah: Unitas; še več jih je po tujih državah.

Da se ne motimo, kaže nadalje tudi to, da ima Danica v domovini velikansko število somišljenikov in podpornikov, da nadalje rado zahaja v naš krog mnogo naših državnih poslancev, ki nas bodré k delavnosti, ki nas okrepljujejo v naših idejah.

Ali bodi dovolj! Kdor bi se morda zanimal za naš program opozarjamo ga na izborni govor g. Pavletiča, ki je natisnen v 1. zvezku 1. letnika „Zore“.

Proti koncu terej prosimo Vas, slovenski abiturijentje, razmišljajte to stvar, bodite odločni, ne dajte se voditi nekaterim nezmisljnim idejam, kajti od Vaših bodočih korakov je zelo mnogo odvisno!

Omenjaje še to, da ima Danica krasno knjižnico, broječo čez 900 raznih del znanstvene in leposlovne vsebine in lepo čitalnico, v kateri je na razpolago do 30 različnih političnih, znanstvenih in leposlovnih listov, kličemo vsem novim akademikom, ki so našega prepričanja že naprej srčni: Dobro došli!

Podporno društvo za slovenske visokošolce v Gradcu.

Osnovni odbor tega novega podpornega društva je objavil v slovenskih časnikih sledeče: „Skoro bo dve leti, od kar je po večinoma znanih nepremišljenih homatijah krenilo delovanje „Graške podpiralne zaloge“ na pot, kamor ji ni moglo slediti zaupanje slovenskega podpirajočega občinstva. Ker pa so usahnili viri, skrčile so se tudi poprej toli izdatne in mnogoštevilne podpore na redke in neznatne zneske in konec je ta, da strada mnogo slovenskih visokošolcev v Gradcu. To ni na škodo samo njim, temveč celemu narodu slovenskemu, kateri živo pogreša izučenega naraščaja v vseh slojevih javnega življenja. Pomislimo le na novi civilnopravdni red. Kje dobimo potrebno število pravdnikov, ako si jih sami ne odgojimo? A kako pomoči? Prosjačiti doneskov zavoženi „podpiralni zalogi“ bilo bi v sedanjih razmerah brezuspešno. Čakati utokov, s katerimi so se nekaterniki bahali, da bodo sami obračunali z akademiškim senatom? S tem bi se le podaljšala doba stradanja za sedanje uboge dijake v Gradcu. Edino sredstvo iz te zagate je bilo osnovati novo popolnem neodvisno podporno društvo za slovenske visokošolce v Gradcu. Pravila temu društvu, sestavljena po uzoru jednega dunajskega društva, potrdila je visoka vlada. Društveno delovanje se začne z osnovalnim občnim zborom dne 23. rožnika t. l. Osnovni odbor*) pa se obrača v imenu podpore vrednih in potrebnih dijakov graških do vsega slovenskega občinstva z najiskrenejšo prošnjo, naj blagovoli nakloniti obilnih doneskov ustanovljenemu društvu. Osnovni odbor“.

*) Za sedaj sprejemata dopise in pošiljatve vseuč. prof. dr. Grg. Krek ali pa dr. Benjamin Ipavec, Burgring, šte. 4.